

Українська мова 7 клас

УРОК № 1

Літературна норма
української мови

Без усякої науки ще можна обійтися;
Без знання рідної мови обійтися не можна.

І. Срезневський

Чи погоджуєтеся ви з думкою вченого-мовознавця
І.Срезневського ? Аргументуйте свою думку.

Запишіть речення, поясніть лексичне значення виділених слів. Визначте в словах орфограми, поясніть написання слів.

Рідна мова... Вона пр...красна, м...лодійна, м...лозвучна. Недаремно її називають солов...їною. Мов пісня, вона л...ється живлющим струмочком, надихає, зб...гачує, облагороджує. Великим і щедрим має бути народ, який володіє таким неоціненним б...гатством, такою невичерпною скарбниц...ю *духовності й культури.*

За М.Красуцьким

ПЕРЕВІРТЕ

Рідна мова... Вона прекрасна, мелодійна, милозвучна. Недаремно її називають солов'їною. Мов пісня, вона ллється живлющим струмочком, надихає, збагачує, облагороджує. Великим і щедрим має бути народ, який володіє таким неоціненним багатством, такою невичерпною скарбницею *духовності й культури.*

За М.Красуцьким

Лексична хвилинка

ДУХОВНІСТЬ – спрямованість світогляду, в основу якого покладено відстороненість від усього матеріального, приземлено-практичного; специфічно людська якість, недосяжна як для тварини, так і для машини. Пронизує всі форми людської свідомості: моральну, політичну, релігійну, художню тощо. У християнстві духовність пов'язана з внутрішньою чистотою, скромністю, порядністю.

КУЛЬТУРА - сукупність матеріальних та духовних цінностей, а також способи їх створення, вміння використовувати для людського прогресу, передавати з покоління в покоління.

Сформулюйте визначення поняття
літературна мова

ЛІТЕРАТУРНА МОВА - відшліфована форма загальнонародної мови, що постає на основі її писемної форми і в усному та писемному виявах обслуговує життя нації: державну діяльність, законодавство, науку, культуру, художню літературу, театр, засоби масової інформації. Сучасна українська літературна мова опрацьовується науковцями, письменниками та іншими діячами культури й науки.

ЛІТЕРАТУРНА МОВА – це опрацьована, унормована форма загальнонародної мови.

Яке мовлення ми називаємо нормативним?
Що таке мовна норма?

МОВНА НОРМА (від лат. norma – правило, взірець) – це сукупність загальноприйнятих правил реалізації мовної системи, які закріплюються в процесі спілкування.

Літературна норма виробляється життєвою практикою народу, відшліфовується майстрами слова, обґрунтовується в правилах мовознавчою наукою й **кодифікується** (*узаконюється*) у **граматиках, словниках, довідниках, підручниках.**

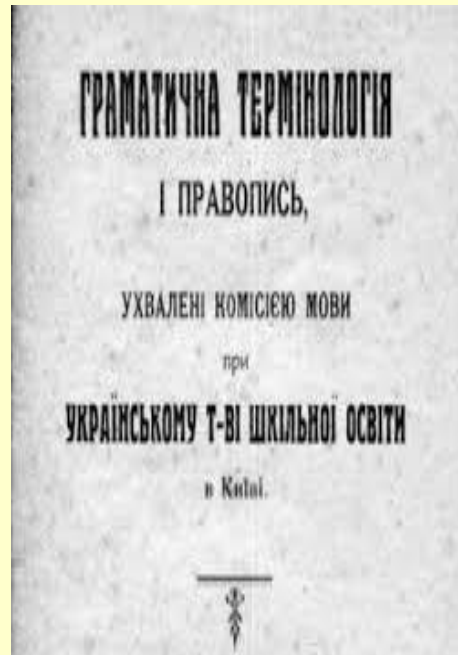
Онлайн-словники

Український лінгвістичний портал <http://surl.li/bgyfr>

Академічний тлумачний словник <http://sum.in.ua/>

Орфографічний словник української мови <http://surl.li/cpxha>

Словник синонімів української мови <http://surl.li/cpxhl>

Норми української літературної мови

ОРФОЕПІЧНІ НОРМИ

правильна вимова звуків і
звукосполучень.

НАПРИКЛАД: [чипси] (не [ч'іпси]), [гудзик] (не [гудзик]) та ін.

правильне
наголошування слів.

НАПРИКЛАД: кулін**А**рія, піц**Е**рія, новин**А**

Норми української літературної мови

ОРФОГРАФІЧНІ НОРМИ

правильне написання слів
та частин їх.

НАПРИКЛАД: свято (не *св'ято*), на добраніч (не *надобраніч*), контрастний (не *контрасний*) та ін.

Норми української літературної мови

ЛЕКСИЧНІ НОРМИ

використання
слів відповідно до їхнього
лексичного значення.

НАПРИКЛАД: розгорнути (не *розкрити*)
підручник, брати (не *приймати*) участь та ін.

Норми української літературної мови

СЛОВОТВІРНІ НОРМИ

установлюють
закономірності
творення нових слів за
наявними в мові словотвірними
моделями.

НАПРИКЛАД: поняттєвий (не понятійний),
добирати приклади (не підбирати приклади) та ін.

Норми української літературної мови

ГРАМАТИЧНІ НОРМИ

правильне вживання
граматичних форм
слів, побудова
словосполучень
і речень.

НАПРИКЛАД: найкращий (не самий кращий), три вагони (не три вагона), смачна (не смачне) боржомі та ін.

Норми української літературної мови

ПУНКТУАЦІЙНІ НОРМИ

правильне
вживання розділових
знаків.

НАПРИКЛАД: *У густій мряці, білій, як молоко, усе пропадало: небо, гори, ліси, пастухи.*

Норми української літературної мови

СТИЛІСТИЧНІ НОРМИ

доцільність
уживання мовних засобів
у конкретних стилях
мови.

НАПРИКЛАД: *подорож (не візит) до лісу; слова
утворено поєднанням (не шляхом поєднання) інших
слів та ін.*

Освіченість – наявність освіти й різнобічних знань.

Здібність – обдарованість.

Дослідження-редагування

Дослідіть, яку мовну норму порушено в кожному прикладі. виправте помилки й запишіть нормативні варіанти сполучень слів.

Біла тюль; з повагою, Валентина Федорівна; Ознаки предмета; зворотній зв'язок; менша величина; у серпні місяці; головна біль; бутік одягу; з метою приготування борщу потрібно мати овочі; на вулиці Тараса Шевченко; узагальнююча таблиця; словник стане в нагоді; підводити підсумки; навчатися одинадцять років; духм'яний пиріг; причинний зв'язок.

ПРОДОВЖЕННЯ

Дослідження-редагування

ПЕРЕВІРТЕ.

Білий тюль (граматична норма); з повагою Валентина Федорівна (пунктуаційна норма); ознаки предмета (акцентуаційна норма); зворотний зв'язок (орфографічна норма); менша величина (орфографічна норма); у серпні (лексична норма); головний біль (граматична норма); бутик одягу (орфографічна норма); для приготування борщу потрібно мати овочі (стилістична норма); на вулиці Тараса Шевченка (орфографічна норма); узагальнювальна таблиця (словотвірна норма); словник стане в пригоді (лексична норма); підбивати підсумки (лексична норма); навчатися одиннадцять років (акцентуаційна норма); духмяний пиріг (орфографічна норма); причиновий зв'язок (словотвірна норма).

Мовознавчий експеримент

Замініть у поданих словосполученнях виділені слова нормативними відповідниками, уникаючи лексичної помилки.

Відкрити вікно, *відкрити* ключем двері, *відкрити* очі, *відкрити* зошит, *відкрити* парасольку, *відкрита* розмова, *відкрита* людина, *під відкритим* небом, *відкритий* урок, *відкрите* питання.

ПРОДОВЖЕННЯ

Мовознавчий експеримент

ПЕРЕВІРТЕ

Відчинити вікно, відімкнути двері, розплющити очі, розгорнути зошит, розкласти парасольку, відверта розмова, щира людина, просто неба, показовий урок, нерозв'язане питання.

Самоперевірка

Запиши правильно слова

Бл(и,е)зенько; справ(е,и)длиий; спр(о,а)вокував;
ві(д, дд)ирати;; К(к)иївський ляльковий театр;
сім...я; близ...ко; щоде(н, нн)ий; не/злий, а добрий;
спросо(н,нн)я; пів/Харкова; пів/яблука;
роз...ятрити; п...юре; Доне(ч,чч)ина; ро(з,зз)ява;
галиц...кий; цвіті(н, нн)я; як/найкращий;
що/наймиліший.

ПЕРЕВІРТЕ

Близенько; справедливий; спровокував; віддирати;
Київський ляльковий театр; сім'я; близько;
щоденний; не злий, а добрий; спросоння; пів
Харкова; пів яблука; роз'ятрити; пюре; Донеччина;
роззява; галицький; цвітіння; якнайкращий;
щонаймиліший.

- Якщо забув, як пишуться слова, звернись до орофографічного словника <http://surl.li/cpxha>

Цікаві факти про мову

- Українська мова є однією з найпоширеніших мов світу й за кількістю носіїв займає 26-е місце;
- найдавніша згадка про українську мову датується 858 роком;
- українську мову почали вважати літературною мовою з 1798 року (після виходу першого видання «Енеїди» І. Котляревського);
- найбільш уживаною літерою в українській мові є літера «п». На цю літеру починається найбільша кількість слів; найрідше вживається в українській мові літера «ф». Слова, які починаються на «ф», є, як правило, запозиченими;
- найбільшу кількість синонімів має слово «бити» – 45;
- найдовшим словом в українській мові є назва одного з пестицидів – «дихлордифенілтрихлорметилметан» – 30 літер (Із джерел Інтернету).

[Відео: http://surl.li/cqcei](http://surl.li/cqcei)

Додатково

Відео до уроку: <http://surl.li/cpxbf>

Інтерактивні вправи:

[«Норми літературної мови» http://surl.li/cpxea](http://surl.li/cpxea)

[«Культура мови» http://surl.li/cpxnp](http://surl.li/cpxnp)

